

СТИЛІ СПІЛКУВАННЯ В СУЧАСНІЙ СІМ'Ї ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Від народження дитина включена в систему найтісніших сімейних взаємин, які поєднують у собі основні види людських стосунків, а саме: психофізіологічні (біологічна спорідненість, стосунки між статями), психологічні (взаємна моральна й емоційна підтримка, відвертість, довіра, турбота одне про одного), соціальні (розподіл соціальних ролей, соціальні статуси, авторитет, лідерство, керівництво, підпорядкування та ін.). В умовах кожної конкретної сім'ї психофізіологічні, психологічні, соціальні, духовні та культурні стосунки взаємопов'язані, вони створюють її неповторний, складний, індивідуальний, внутрішній світ. Ці та інші стосунки визначають характер системи сімейної взаємодії, психологічний клімат, які здійснюють визначальний вплив на розвиток і формування особистості дитини [3, с.112].

Проблему спілкування в сім'ї досліджували такі науковці як: Л. С. Виготский (особливості сімейного виховання дітей дошкільного віку) [1], О. В. Горецька (психологічні умови оптимізації спілкування батьків з дітьми дошкільного віку) [2], В. Н. Дружинин (психологія сімейного виховання) [3], В. С. Заслуженюк (психологія та педагогіка сімейного спілкування) [6], О. А. Карабанова (психологія сімейних відносин) [4], А. Н. Леонтьев (проблеми розвитку психіки у дітей із неблагополучних сімей) [5] та ін.

Згідно Сімейного кодексу України, сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Її складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Дитина належить до сім'ї своїх батьків навіть тоді, коли спільно з ними не проживає [7, с.1].

Аналіз психолого-педагогічних аспектів спілкування та його впливу на формування особистості молодшого школяра дозволив нам визначити типи дітей, характер яких відповідає стилям сімейного спілкування батьків: 1) авторитетні батьки (прояви батьківської любові, гнучкі батьківські межі) встановлюють гнучкі батьківські межі та проявляють любов, прийняття своєї дитини. Діти таких батьків допитливі, намагаються обґрунтувати, а не нав'язати свою точку зору, відповідально ставляться до своїх обов'язків. Вони енергійні, ініціативні, впевнені в собі, у них розвинене почуття власної гідності, товариські, їм вдається налагодити дружні стосунки з однолітками; 2) авторитарні батьки (відсутність проявів батьківської любові, жорсткі батьківські межі) контролюють поведінку дітей і змушують їх жорстко дотримуватися встановлених правил. Діти авторитарних батьків замкнуті, боязливі, підозрілі, похмурі, тривожні, дратівливі, схильні до конфліктів і внаслідок цього – нещасні; 3) ліберальні батьки (прояви батьківської любові, відсутність батьківських меж) не схильні контролювати своїх дітей, обмежувати їх поведінку, не вимагають відповідальності. Такі батьки дозволяють дітям робити все, що їм захочеться, не звертають уваги на спалахи гніву та агресивну поведінку дітей; 4) індіферентні батьки (відсутність проявів батьківської любові, відсутність батьківських меж) не встановлюють обмежень для своїх дітей внаслідок браку уваги до них або в результаті відсутності часу і сил на спілкування з ними. На проступки батьки реагують грубо, різко, в поривах гніву можуть застосовувати фізичне покарання. Вони позбавляють дітей батьківської любові та уваги. Діти індіферентних батьків імпульсивні, агресивні, вони відкрито проявляють руйнівні імпульси.

Відповідно до сімейного спілкування батьків є такі стилі виховання: 1) авторитарний стиль, який передбачає жорстке керівництво, придушення ініціативи і примусу, знаходити собі виправдання в необхідності підпорядкувати дитину шкільній дисципліні. Крик і фізичні покарання є типовою формою, яка виявляє владу дорослого над дитиною. При цьому не виключається любов до дитини, яка може виражатися досить експресивно; 2) ліберально-потуральний стиль передбачає спілкування з дитиною на основі принципу вседозволеності.

Потуральність призводить до того, що вона не може розвиватися в соціально зрілу особистість; 3) ціннісне ставлення до дитини з високою рефлексією і відповідальністю за неї – найефективніший демократичний стиль виховання. Дитині висловлюють любов і доброзичливість, із нею граються і розмовляють на теми, що її цікавлять. Вона знає, що таке «потрібно», і вмє дисциплінувати себе. У такій сім'ї росте повноцінна людина з почуттям власної гідності і відповідальності за близьких.

Перелічені стилі спілкування в сім'ї при всіх відмінностях мають спільну рису – батьки небайдужі до своїх дітей. Вони люблять своїх дітей, а стиль виховання часто є спадкоємним, що передається в сім'ї з покоління в покоління. Лише сім'я, що має здатність до рефлексії на особливості дитини, свідомо шукає найефективніший стиль її індивідуального виховання.

Вивчення теоретико-психологічних аспектів сім'ї як виховного інституту дозволяє засвідчити, що сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Її складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Дитина належить до сім'ї своїх батьків навіть тоді, коли спільно з ними не проживає

Її виховна функція полягає в задоволенні індивідуальних потреб дорослих членів у батьківстві та материнстві, взаєминах із дітьми, їхньому вихованні, самореалізації в дітях. Завдяки реалізації цієї функції сім'я забезпечує соціалізацію молодших школярів, їхню підготовку до майбутнього життя. В сім'ї виховуються й дорослі, й діти.

Спілкування в сім'ї значно впливає на розвиток особистості дитини молодшого шкільного віку. Так, у сім'ях із авторитарним стилем спілкування діти мають низький рівень інтелекту та комунікабельності, відчують потребу в спілкуванні з батьками. В сім'ях із ліберальним стилем спілкування діти надміру комунікабельні, мають низький і середній рівень інтелекту. В демократичних сім'ях молодші школярі цілком адекватні, мають високий рівень інтелекту та нормальний рівень комунікабельності.

Список використаної літератури:

1. Выготский Л. С. Детская психология / Л. С. Выготский // Собр. соч. : в 6-и т. – Москва: Педагогика, 1984. – Т. 4. – 432 с.
2. Горецька О. В. Психологічні умови оптимізації спілкування батьків з дітьми дошкільного віку : автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Олена Віталіївна Горецька . – Київ: Б.в., 2009 . – 20 с.
3. Дружинин В. Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин. – Москва : КСП, 2016. – 368 с.
4. Карabanова О. А. Психология семейных отношений : учеб. пособ. / О. А. Карabanова. – Самара : Издательство СИОКПП, 2001. – 122 с.
5. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. – Москва : Наука, 1984. – 493 с.
6. Семиченко В. А. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. – 2-ге вид. / В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк. – Київ : Веселка, 1998. – 214 с.
7. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10 січня 2002 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. – Дата звернення 12.03.18. – Назва з екрана.

Науковий керівник: к. пед. н., доцент Зобенько Н.А.

Д. С. Бойко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нині сучасне суспільство потребує не вузьких фахівців – носіїв окремих виробничих функцій, а всебічно розвинених соціально активних особистостей, які мають фундаментальну наукову освіту, багату внутрішню культуру. Недивлячись на те, що для будь-якого кваліфікованого фахівця необхідні глибокі знання, для педагогічної діяльності вчителя Нової української школи особливо важливі професійно значущі особистісні якості.